

BEATA TELATYŃSKA

STRESZCZENIE

MOŻLIWOŚCI I PRZESZKODY W KSZTAŁCENIU ZAWODOWYM OSÓB ZE SPECYFICZNYMI TRUDNOŚCIAMI W UCZENIU SIĘ. UCZEŃ Z DYSLEKSJĄ W TECHNIKUM

W pracy podjęta jest próba zbadania możliwości i przeszkód w kształceniu ucznia z dysleksją w technikum o profilu budowlanym, czyli w szkole przygotowującej do wykonywania *męskiego* zawodu. Dysleksja wciąż pozostaje nie do końca zgłębnym zjawiskiem, budzącym wiele kontrowersji i sprzecznych reakcji w społeczeństwie oraz w edukacji. Dysfunkcja ta występuje czterokrotnie częściej u mężczyzn niż u kobiet oraz może mieć poważny wpływ na funkcjonowanie psychospołeczne w życiu dorosłym. Sięgając po metodę analizy przypadku badaczka przedstawiła sytuację edukacyjną, rodzinną i środowiskową czterech uczniów technikum budowlanego w dużym mieście.

Źródłem problemu badawczego są doświadczenia autorki jako nauczycielki języka polskiego w technikum. Punktem wyjścia badań była reforma kształcenia zawodowego z 2017 roku wraz z wcześniejszymi i późniejszymi zmianami, stan współczesnego doradztwa zawodowego oraz specyfika dysleksji. Te trzy konteksty zostały skonfrontowane z teorią reprodukcji społecznej Paula Willisa i kapitału kulturowego Pierre'a Bourdieu. Specyfiką badanej szkoły jest jej homogeniczny charakter- większość uczniów stanowią chłopcy przygotowujący się do zawodu w branży budowlanej. Teoria reprodukcji społecznej Willisa zakłada, że istnieje specyficzny model kulturowy wśród przyszłych robotników, na który składa się charakterystyczny styl bycia, manifestowanie braku zainteresowania kształceniem, lekceważenie reguł i szkolnych autorytetów. Teoria reprodukcji kapitału kulturowego Pierre'a Bourdieu umożliwiła odczytanie i rozumienie specyfiki doświadczeń uczniów zmagających się ze sprostaniem wymaganiom szkoły z jednej i aspiracjom rodziny z drugiej strony. Poprzez analizę mechanizmów działania szkoły jako narzędzia przemocy symbolicznej osobowego potencjału uczniów oraz kapitału kulturowego w jaki wyposaża dziecko rodzina, można zobaczyć zarówno przeszkody jak i możliwości osiągnięcia przez uczniów z dysleksją sukcesu osobistego i społecznego.

Pozornie powszechna i niwelująca różnice społeczne publiczna edukacja okazuje się narzędziem do reprodukcji kapitału kulturowego. Wyniki przeprowadzonych badań

pokazały, że funkcjonowanie szkolne uczniów z dysleksją pozostaje w związku z wieloma czynnikami: przynależnością do klasy społecznej i warunkami życia ściśle z nią powiązanymi, etyką oraz dziedzicznym kapitałem społeczno- kulturowym. Szkoła okazuje się miejscem, w którym wykorzystywane są wypracowane przez rodzinę umiejętności i wiadomości, a występujące różnice pomiędzy przedstawicielami klas akceptuje się i traktuje jako naturalne predyspozycje.

Wyniki badań, jakkolwiek nie uprawniające do uogólnień, wskazują, że dysleksja może być przeszkodą na drodze kształcenia zawodowego- z powodu trudności z czytaniem i pisanem uczniowie mają problemy z rozumieniem instrukcji, rozwiązywaniem zadań z treścią oraz testów zawodowych. Jednak dużo większą przeszkodę stanowią problemy emocjonalne towarzyszące dysleksji, tj. obniżona samoocena, brak wiary w sukces podejmowanego działania, przekonanie o byciu gorszym od niedyslektycznych kolegów. Brak rzetelnej, profesjonalnej terapii psychologicznej, która pozwoliłaby uczniom z dysleksją odkryć ich mocne strony, a skupienie uwagi tylko na treningu poprawnego czytania i pisanie skutkuje zaburzeniami psychospołecznymi i rzutuje na trudności w nawiązaniu prawidłowych relacji rówieśniczych. Utrudnia także przekroczenie ograniczeń tkwiących w kapitale kulturowym i *habitusie* domowym. Dodatkowo próba sprostania modelowi stereotypowego mężczyzny w szkole o profilu budowlanym stoi w sprzeczności z potencjałem emocjonalnym uczniów.

Analiza czterech przypadków udowodniła, że brak fachowego wsparcia ze strony nauczycieli i doradców zawodowych prowadzi do zagubienia jednostki, utrudnia rozpoznanie mocnych i słabych stron oraz nie pomaga w odkrywaniu potencjału tkwiącego w jednostce. Skuteczna pomoc uczniom z dysleksją zostanie osiągnięta dopiero wówczas, gdy poprawie ulegnie stan wiedzy nauczycieli na temat problemów ucznia oraz wzrośnie poziom ich umiejętności w korzystaniu z technik i narzędzi służących poprawie jakości funkcjonowania ucznia z dysleksją w szkole. Szkolna instytucja opierająca się na mocnych podstawach, której główną część stanowią będą profesjonalni nauczyciele, fachowi pedagodzy i doradcy zawodowi przy aktywnym udziale rodziców, ma szansę nie być narzędziem realizacji i utrwalania reprodukcji społecznej. Pozwoli również uczniom ze specyficznymi problemami w nauce odkryć ich potencjał i przy twórczym wykorzystaniu ich zasobów, realizować zaplanowaną karierę.

SUMMARY

POSSIBILITIES AND OBSTACLES IN VOCATIONAL EDUCATION OF INDIVIDUALS WITH LEARNING DISABILITIES. STUDENTS WITH DYSLEXIA IN TECHNICAL SECONDARY SCHOOL.

This thesis attempts to research both the possibilities and the obstacles that occur in the education processes of dyslexic students. This study looks, in particular, at dyslexic students at a technical school for construction work, which is meant to prepare for a typically *male* profession. To this day, dyslexia remains a phenomenon that is not entirely explored or understood, thus being the subject of considerable controversy, causing conflicting reactions both in education and society. This particular dysfunction occurs four times more commonly among men, rather than women, and it can pose a significant burden on the psycho-social functioning of students in adult life. Through case study analysis, the researcher explores the educational, domestic and environmental circumstances of four students attending a target school in a big city.

The author's experiences as a Polish teacher in a technical school provide the basis for the research problem. The starting point of the research was the vocational training reform of 2017 along with previous and further changes, the state of modern career guidance, as well as the specificity of dyslexia. Those three contexts were then confronted with Paul Willis' theory of social reproduction (1977), as well as Pierre Bourdieu's concept of cultural capital (1973). The specificity of the target school is its homogeneous nature - the majority of its student body consists of boys preparing to work in the field of construction. Willis' theory of social reproduction assumes that a specific cultural model exists among future laborers, with distinctive behavior, manifestation of a lack of interest in education, as well as a disregard for rules and school authority, all adding up to it. Pierre Bourdieu's theory of reproduction of cultural capital enables us to pinpoint and understand the many different specificities that one may find among the experiences of students struggling to meet both the requirements of their school and the aspirations of their family. After analysing the mechanisms of school acting as a tool for symbolic violence against the personal potential of students, as well as the cultural capital that a child is equipped with by its family, both the obstacles and possibilities for dyslexic students to succeed personally and socially, become visible.

Seemingly universal and deterrent to social divisions, public education turns out to be a tool used to reproduce cultural capital. Studies revealed that the way a dyslexic student functions in a school environment is dependant on many factors: belonging to a social class and the living conditions directly associated with it, ethics and inherited social-cultural capital. The school becomes a place where the skills and knowledge developed by the family are utilized, and the existing divisions between members of different classes are accepted and treated as natural predispositions.

The results of this research, despite the fact that they give no right to generalize, show that dyslexia can be an obstacle in vocational training. Having difficulties with reading and writing, students struggle to understand instructions, as well as content-based tasks and vocational tests. However, a much bigger issue is presented by emotional distress associated with dyslexia, i.e. lowered self-esteem, lack of faith in the success of performed actions, and the feeling of inferiority when compared to their non-dyslexic colleagues. The lack of reliable, professional psychological therapy, that would enable dyslexic students to discover their strong suits, and the sole focus on reading and writing instruction, results in psycho-social disorders, as well as difficulties in establishing healthy relations among peers. It also impedes the crossing of restrictions existing in the cultural capital and the *habitus* of home. Additionally, the attempt to meet the model of a stereotypical *real man* in a school focused on construction stands in direct opposition to the students' emotional potential.

The analysis of four cases showed that the lack of professional support from teachers and career guidance counselors causes individuals to feel lost, making it difficult to recognize their strong and weak suits, as well as being unhelpful in the discovery of potential laying within said individual. Dyslexic students will receive sufficient help only if their teachers broaden and expand their knowledgable about the the challenges that students face and if they are able to teach them different tools and techniques devised to raise dyslexic students' quality of school-life,. The institution of school, based on strong foundations, with its majority consisting of professional teachers, and competent guidance counselors, combined with parents actively involving themselves in it, has a chance of becoming something else than a tool for the realization and perpetuation of social reproduction. It also lets students with specific learning difficulties discover their potential and, through creative usage of their resources, realize a planned career.